

HET WOORD VAN DE WEEK

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

19e jaargang nr. 28

10 juli 1966

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 5,50 per jaar
buitenland f 7,— per jaar
voor België f 6,—
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Graven in de diepte

Mag ik het vanmorgen eens met u hebben over graven in de diepte. In Rotterdam bouwt men al enige jaren aan een metro, een ondergrondse. In Parijs en in Londen heb ik eens enkele reises in zo'n ondergrondse gemaakt. Ik vond het een belevenis, maar beseftte toen niet zo duidelijk, welk een grootse onderneming de bouw van zo'n ondergrondse vroeger wel moet zijn geweest. Iedere keer als ik echter in Rotterdam de metrobouw aanschouw krijg ik een gevoel van verwondering en bewondering. Je raakt dan aan het peinzen over de mens die toch zoveel maken en organiseren kan.

De mens is steeds bezig uit de chaos iets te scheppen, iets dat naar hij hoopt hem bevredigt. Om zichzelf en zijn medemensen veilig naar een bestemming te leiden, graaft hij samen met anderen, naar de diepte, letterlijk en figuurlijk.

Hij verdiept zich in de mogelijkheden van veiligheid en geborgenheid, die gecreëerd kunnen worden. De mens is zich daarbij niet altijd bewust van het feit, dat hij graaft uit eerbied voor het leven. De mensen, die de metro *wilden* bouwen, en zij die hem bouwen beseffen niet dagelijks dat zij bezig zijn aan een werk, dat uitdrukking geeft aan eerbied voor het leven.

Zo is de mens meestal onbewust steeds bezig uitdrukking te geven aan zijn eerbied voor het leven. De mens kan niet anders dan met en voor het leven bezig zijn.

Daarom graaft hij letterlijk en figuurlijk naar de diepte en vindt op vele vragen (niet alle) ten slotte een antwoord. De gravers kunnen tot verschillende antwoorden komen.

De opvoeding en verzorging van de kinderen dwingen de ouders steeds zich te bezinnen op de problemen die zich hierbij voordoen. De noden die zich in de samenleving voordoen appelleren aan de menselijke eerbied voor het leven. Zij vragen om de eerbiediging van het leven tot uitdrukking te brengen. Hoe meer de mens tot doordenking komt van de noodsituatie waarin de ander zich bevindt, des te groter is de kans, dat hij iets zal doen om die situatie te verbeteren. Proberen zich in te denken in de situatie en het hoe en waarom is graven naar je diepste zelf. Dat is doorstoten als het ware bij jezelf naar bewustwording. En daarna willen we iets doen, iets afmaken.

De ene groep doet het graafwerk voor de andere. Zo doet de ene mens graafwerk, denkwerk voor de ander.

We bouwen voort op het werk dat anderen voor ons hebben gedaan.

Het is nodig ons daarbij steeds te bezinnen op de vraag of we de menselijke waardigheid niet aantasten, of we niet in eerbied voor de mens te kort schieten. In onze ijver zijn we vaak bezig onszelf *ten koste* van de ander te verwerken.

Zo kan een ziekenbezoekster door haar hulpvaardige karakter zich laten verleiden tot die hulp aan een zieke, welke door de zieke niet op prijs wordt gesteld.

Haar houding krijgt dan iets opdringerigs. Zij is niet werkelijk uitgegaan van de situatie van de zieke. Zij is aan de oppervlakte gebleven, omdat de zieke voor haar iemand werd, ten koste waarvan zij tot zelfverwerkelijking kwam. Een bejaardenbezoekster kan zo emotioneel begaan zijn met het lot van alleen zijn van een bejaarde, dat ze meent van alles te moeten organiseren, om dat alleen zijn zoveel mogelijk op te heffen. Dat is gevaarlijk.

Want alleen zijn wil nog niet zeggen, zich eenzaam en verlaten voelen. Graaf eerst met hem naar de diepte, misschien ontdek je, dat er bejaarden zijn, die graag eens willen praten over zichzelf of over familie enz. maar daarnaast ook graag hun *eigen* weg willen gaan. De weg die ze nog zelf best kunnen kiezen, maar niet allèen kunnen vinden. We kunnen ernstige fouten maken, als we ons niet voldoende verdiepen in de werkelijkheid van de menselijke situatie.

Een bejaarde dame, ongeveer 75 jaar oud, lichamelijke en geestelijke nog zeer vitaal, vroeg mij om een aanbeveling voor opname in een bejaardentehuis. Op mijn vraag, waarom wilt u in een bejaardentehuis, kreeg ik het volgende antwoord:

'Och mijnheer ik ben altijd alleen, en je leest zo vaak, dat een bejaarde na dagen dood wordt aangetroffen in zijn huis. Dat lijkt me verschrikkelijk. In zo'n bejaardentehuis kan dat niet, daar ben je met zoveel mensen bij elkaar'.

Kijk, deze mevrouw is één van de velen, die met een dergelijke onrust en angst leeft, elke dag. Het leven lijkt voor haar een moment uit-

BEVRIJDEND
HUMANISME
H. Lips

f 3.90

20 JAAR
HUMANISTISCH VERBOND
Een korte samenvatting over de
jaren 1956—1966

f 2.90

HUMANISTISCH CREDO
H. Lips - e.a.

f 2.50

HET HUMANISME
IN DE
MODERNE WERELD
gehouden inleidingen tijdens het
16e congres

f 0.85

Te bestellen door storting of overschrijving op girorekening no. 30.49.60 t.n.v. het *Humanistisch Verbond* te Utrecht, met omschrijving van de gewenste brochure.

zichtloos. Wij moeten haar het uitzicht helpen vinden.

Misschien een voorlopig uitzicht waarmee ze verder kan. Dat voorlopig uitzicht lijkt ze gevonden te hebben, door uitbreiding van haar contacten met behulp van de geestelijke verzorging van het Humanistisch Verbond. Een oude moeder vertelt me over haar ongehuwd gebleven zoon.

'Als ik er niet meer ben, wie zal er dan voor hem zorgen? Hij heeft nog nooit zelfstandig gezorgd voor zichzelf. Wat zal het een vuile boel worden in mijn huis, als hij alleen komt te staan. Moest deze moeder nog ontdekken, dat haar bijna 40-jarige zoon misschien pas de kans krijgt zelfstandig mens te worden, na haar heengaan? Waarschijnlijk zal de zoon eerst in het vuil moeten leven om te ontdekken, dat de voorwaarden eindelijk aanwezig zijn om te ontplooiën tot zelfstandig mens zijn.

Samen met moeder zijn we gaan graven. We hebben getracht de situatie van haar en haar zoon open te spitten.

De wil om te spitten, te ontdekken, was er, en het feit dat ze daarin niet alleen stond gaf haar de moed en de kracht door te zetten. Haar houding tegenover haar zoon tracht ze te wijzigen. Zij heeft ontdekt, welke houding een meer aanvaardbare zou zijn voor haar zoon.

Zo gemakkelijk als ik het hier vertel is het echt niet gegaan. Natuurlijk gaat het met veel pijn en moeite gepaard. Maar zowel moeder als zoon kregen weer wat meer uitzicht op hun bestaan. Ze zijn zich een gat aan het graven om er door-

heen te kijken en de werkelijkheid van de eigen levenssituatie te zien.

Zo is de mens al gravende, denkende, hardop denkende, keurende en kiezende in vereniging met anderen, scheppende bezig. Dit scheppende bezig zijn, is tevens in zelfontplooiing bezig zijn. Helaas wordt de mens vaak de mogelijkheid ontnomen scheppende bezig te zijn.

Hoeveel ouders staan nog steeds in een dwingende houding t.o.v. hun kinderen. Alleen hun kijk op de situatie komt tot gelding. Zelfs aan het ongelijk van het kind wordt vaak onvoldoende aandacht besteed.

In het bespreken met het kind van het gelijk en ongelijk hebben, kunnen de ouders een voorbeeld geven van eerbiediging en verdraagzaam zijn. Groepen ouderen, besturen, b.v. ontwikkelen een verschil van mening vaak tot een conflict. Zij gaan dan niet meer uit van de eerbiediging en — verdraagzaamheid van de ander maar zoeken bevrediging in het gelijk krijgen.

De eigen waarheid moet zegeviereren. De waarheid die de ander gevonden heeft wordt niet geëerbiedigd.

Men blijft vaak steken in de verkondiging van de eigen waarheid en graaft niet naar de diepte. Men zoekt niet naar de betekenis van de waarheid die geldt voor de ander, maar zoekt zelfbevrediging ten koste van de ander.

Dit zelf tot gelding komen *ten koste* van de ander speelt ons mensen steeds opnieuw parten. Gelukkig worden we ons meer en meer bewust, dat het zo niet moet. Humanisten weten, dat ze bij het samen zoeken naar het goede, een gemeenschappelijk vertrekpunt hebben. Dit gezamenlijke vertrekpunt berust op de veronderstelling, dat alle mensen aan elkaar gelijk-waardig zijn.

De mens heeft een redelijk vermogen. De mensen kunnen kennende, waarderende en kiezende tot een verschillend antwoord komen.

Is er een reden om elkaar dit eigen antwoord te betwisten? Kunnen we de ander vragen samen na te gaan waarom de antwoorden verschillend zijn? Dit laatste lijkt mij humanistisch.

Want de humanistische levensovertuiging wordt gekenmerkt door het pogen om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens. En het humanisme eist de voortduren-

— ZOJUIST VERSCHENEN —

DE BROCHURE

Uitdaging en Antwoord

De brochure bevat de inleidingen, die gehouden zijn tijdens de bijeenkomst ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van het Humanistisch Verbond, door

dr. H. J. Roethof
prof. dr. J. C. Brandt Corstius
prof. dr. J. P. van Praag

U kunt deze brochure bestellen door storting of overschrijving van f 1,75 op girorekening no. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht.

BUITENWERKCOMMISSIE

Zomerprogramma 1966

tentenkampen (13 t/m 15 jaar)

De tentenkampen voor jongeren van 13 t/m 15 jaar worden ditmaal ge-

houden in Rijssen (O) op een terrein van de stichting „Voor Zon en Vrijheid“, waardoor gebruik gemaakt kan worden van de aanwezige kampeeraccommodatie.

Rijssen ligt in een prachtige bos- en heuvelrijke omgeving; op geringe afstand is er eveneens een goed openluchtzwembad.

De kampperioden zijn:

16—26 juli prijs f 75,—,
Leiding Mej. J. Oosterwold.

26 juli—5 aug. prijs f 75,—,
Leiding heer en mevr. Chrispijn.

Alle prijzen zijn exclusief reiskosten.

Voor alle kampen inlichtingen en op-
gaven bij Humanistisch Verbond,
Oudegracht 152, Utrecht. Postbus 114
- Tel. (030) 24641.

de bereidheid zich in denken en doen *redelijk* te verantwoorden.

Om elkaar te verstaan moeten we voortdurend bereid zijn ons in denken en doen redelijk te verantwoorden.

Dat kan alleen als we de ander gelijkwaardig zien en daarin ligt onze eerbiediging. Gravende vanuit deze levenshouding kunnen we vele conflicten vermijden. Het is nodig, dat de mens welk geloof of levensovertuiging hij ook heeft, opgevoed wordt tot een zelfstandig denkend en kiezend wezen. Hij moge dan over de herkomst en het vergankelijke van het leven van mening verschillen, misschien kan hij toch leren samen met zijn medemensen te graven naar de diepte en ontdekken, dat men wel tot een verschillend antwoord kan komen op de levensvragen, maar dat die verschillen geen aanleiding behoeven te zijn om elkaar op de brandstapel te wenschen.

Dit zou ook voor het voeren van een goede politiek, nationaal en internationaal, wel eens van elementair belang kunnen zijn.

Confessionele parijen maken van de godsdienst vaak een karikatuur. Ze lijken er soms een eigen politieke god op na te houden. De god van de ene politieke partij lijkt zeer streng. De god van de ander lijkt vooral de laatste tijd nogal plooibaar. De collectieve interpretatie van gods wil belemmert vaak het samen zoeken naar de weg, die met onze zintuigelijke vermogens te vinden is. In het samen zoeken om het goede in de mens en de wereld te ontwikkelen stelt het humanisme de menselijke vermogens centraal. De godsdiensten neigen er de laatste jaren meer en meer toe hierin het humanisme te volgen.

Zij willen mee graven naar de diepste diepte van ons menselijk bestaan, om de verschillende antwoorden op de levensvragen te ontdekken. Laten christenen en humanisten elkaar bij voortduring uitnodigen om samen te graven naar de diepte om tot antwoord te komen op de levensvragen waarvoor elk mens zich ziet gesteld. De godsdienstige kan blijven zeggen dat hij handelt in naam van Christus, de humanist kan zeggen, dat hij handelt in naam van de liefde tot zijn medemens.

J. Koops

Rede en Religie in het Humanisme

In deze uitgave is er naar gestreefd de verschillende opvattingen die zich binnen het humanisme over deze onderwerpen voordoen, tot hun recht te laten komen.

Formaat 15 x 23 cm, omvang ca 250 pag.

Prijs f 9.90

U kunt dit bestellen door overschrijving op giro 30.49.60, t.n.v.

Centraal bureau Humanistisch Verbond
OUDEGRACHT 152 — UTRECHT

strand

wolken witberen
slapen met de poten voor hun kop
het strand gestrooid confetti

drie, vier ijscokarretjes
smelten als sneeuw voor de zon
weinig beweegt bijna niets

je zou een bader kunnen roepen
en je hand leggen op zijn borst
te horen is slechts zijn hartslag
het pompen in de blauwe vliezen
van de zee

Theo Coenraads

HUMANISTISCHE CORRESPONDENTIEKRING VOOR HUWELIJKSCONTACTEN
opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van
contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.
Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct. aan postzegels insluiten. (adv.)

Een teken aan de wand

(overgenomen uit *Mens en Wereld* van 25 juni 11.).

De gebeurtenissen in Amsterdam rond de vakantiebussen voor de bouwvakken zijn een teken aan de wand. Er heerst onbehagen in Amsterdam en daarbuiten. Dit kan men niet afdoen met beschouwingen voor of tegen de twee cent per gulden administratiekosten die ogenschijnlijk de inzet vormden van de laatste ongeregeldeheden. Men kan het ook niet afdoen met overwegingen voor of tegen de politie. Sommigen vonden het beleid te hard; anderen te zwak. Misschien hebben beiden gelijk. Men is er ook niet mee klaar door te wijzen op allerlei omstandigheden: tekort aan politiemannen, grote groepen nozems, en dergelijke. Er is veel meer aan de hand, en dat 'meer' moet men niet onderschatten.

In feite is er al jaren onrust, niet alleen op straat in Amsterdam, maar ook in de openbare mening daarbuiten. De uitslag van de verkiezingen dit jaar was er een uiting van. Er is een grote ontevredenheid. Het is hier niet de plaats uit te maken of dat 'terecht' is. Als het ten 'onrechte' is, is het verschijnsel onrustbarender. En het staat niet op zichzelf. Er is van alles voorafgegaan. Politieke onzekerheid, onrust over de internationale toestand: de oorlog in Vietnam, de ellende in de onderontwikkelde gebieden, het slob waarin de jonge naties dreigen vast te lopen. Intussen kwamen de nozems: verveelde en ongeïnteresseerde jongeren, die steeds voor rellen en geweld te vinden zijn, ook tegen volmaakt toevallige personen en zaken. Daaruit traden de oorspronkelijke provo's te voorschijn; nozems, die bewust het tarten van de samenleving en de politie beoogden, tot het uiterste. Daarnaast traden vrijwel terstond de huidige provo's op: gewelddoos en principieel anarchistisch.

Dat alles werd begeleid door een steeds toenemende en steeds ongebreidelde kritiek op personen en soms ook toestanden, vooral in een deel van de Amsterdamse pers en ook in de T.V. nu en dan. Het vond een voorlopig hoogtepunt in de relletjes op 10 maart, naar aanleiding van het huwelijk van prinses Beatrix met een Duitser. Wat dit eerbiedwaardige beginselvastheid of ordinaire discriminatie? Alweer: waarschijnlijk beide, en dan vermengd met een goede dosis nozem-agressie en gevoerd door een algemeen onbehagen. Onbehagen van onzekerheid en gebrek aan uitzicht, over zelfingenomenheid en domheid bij bestuurders en politici en vervolgens over echte of vermeende hardheid bij politie en justitie. Het lijkt soms of alles beter zou gaan als magistraten en bestuurders journalisten waren, en omgekeerd.

Maar het zou kortzichtig zijn te onderschatten wat er gebeurt. Het is niet in de eerste plaats een kwestie van gelijk of ongelijk. Zeker zijn er hier en daar paniekreacties, stellig maken politie en justitie af en toe fouten; onmiskenbaar is er nu en dan sprake van domheid en zelfingenomenheid, en ongetwijfeld heerst er onzekerheid en gebrek aan uitzicht. Maar het is dwaasheid de oorzaak daarvan aan één kant te zoeken. Er is hier een feitelijke, gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een goedwerkende democratische samenleving in de tijd van de massamedia. Er wordt inderdaad ook hard en toegewijd gewerkt aan een omvorming van de samenleving en er is een onmiskenbare, zij het vaak wat ongerichte wil tot vernieuwing en verjonging. Er is aan de andere kant, juist daar waar het protest het luidste klinkt, ook heel wat negativisme en betweterij die geen hout snijdt, en ook heel wat gevaarlijke gewelddadigheid naast oprechte verontrusting.

Het is geen kunst goed in het gehoor liggende hoofdarukeltjes te schrijven. Daarom heeft *Mens en Wereld* op dit punt grote terughoudendheid betracht. Humanisten denken over al deze verschijnselen ook lang niet altijd gelijk. Dat hoeft ook niet. Maar ze kunnen elkaar vinden in twee opzichten. Daar waar de erkenning van de menselijkheid in gevaar is, kiezen ze partij. Dat is niet steeds aan dezelfde kant. Alles wat de menselijke zelfbestemming en verbondenheid bedreigt, bedreigt ook het humanisme. Dat is zowel zelfgenoegzaamheid, apparaatsverheerlijking, willekeur en paniek, als negativisme, anarchie, provocatie en straatterreur. En het tweede waarover humanisten het eens zijn is dat niet loze kreten, maar alleen nieuwe inzichten en uitzichten werkelijke betekenis hebben. Inzichten en uitzichten, die deels van sociaal-politieke aard zullen zijn — dat is een taak voor politieke en sociale bewegingen — en deels van persoonlijke aard — dat is een taak o.a. voor het Humanistisch Verbond.

In het Verbond zal men zich concreter dan tot nu toe rekenschap moeten geven van de mogelijkheden en kansen die er voor moderne mensen in de moderne wereld zijn. Het onbehagen dat rondom ons leeft — en vaak ook bij ons zelf — is op zichzelf geen kracht die nuttig werkt. Maar het maakt onomstotelijk duidelijk dat alleen een nieuw uitzicht en een nieuwe hoop ons redden kunnen van wantrouwen en verzieking. Zij alleen kunnen de krachten die klaarblijkelijk woelen onder de oppervlakte, richten op een meer menselijke en meer leefbare wereld. Humanisme kan — en moet dus ook — daarvan de levende uitdrukking zijn.

J. v. P.

lezingen voor de radio

Woensdag 13 juli VARA:

televisie-uitzending (voor aanvangstijden: zie programmabladen).

Zondag 17 juli VARA 9.45 uur:

A. van Kreveld: „Lessen in hulpvaardigheid”.

Zondag 24 juli VARA 9.45 uur:

J. Bijleveld: „Internationaal congres van humanisten”.

Zondag 31 juli VARA 9.45 uur:

A. van Meurs: „Mens zijn in ons werk”.